

**WEWNĄTRZSZKOLNY SYSTEM DORADZTWA ZAWODOWEGO
W I LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCACYM
IM. TADEUSZA KOŚCIUSZKI W DĄBROWIE TARNOWSKIEJ
W ROKU SZKOLNYM 2019/2020**

Opracował: mgr Leszek Lechowicz

SPIS TREŚCI

ROZDZIAŁ I WEWNĄTRZSZKOLNY SYSTEM DORADZTWA ZAWODOWEGO.....	3
1.1 Istota wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego	3
1.2 Podstawy prawne wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego.....	4
1.3 Sylwetka oraz rola szkolnego doradcy zawodowego	7
1.4 Współpraca doradcy zawodowego z nauczycielami i partnerami zewnętrznymi.	9
ROZDZIAŁ II PODSTAWOWE KOMPONENTY WEWNĄTRZSZKOLNEGO SYSTEMU DORADZTWA ZAWODOWEGO	12
2.1 Zasady wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego.....	12
2.2 Cele wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego.....	13
2.3 Zadania wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego.....	14
2.4 Role i zadania osób realizujących WSDZ.....	15
2.5 Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla liceów ogólnokształcących.....	17
2.6 Wykaz proponowanych tematów na zajęcia z doradcą dla uczniów liceum ogólnokształcącego.....	19
2.7 Scenariusz zajęć edukacyjnych z doradztwa zawodowego w szkole ponadpodstawowej.	20
ROZDZIAŁ III DODATKOWE KOMPONENTY WEWNĄTRZSZKOLNEGO SYSTEMU DORADZTWA ZAWODOWEGO	23
3.1 Metody i narzędzia pracy	23
3.2 Czas i miejsce realizacji WSDZ	26
3.3 Przewidywane efekty realizacji WSDZ	27
3.4 Sposoby ewaluacji	28
PODSUMOWANIE	30
BIBLIOGRAFIA.....	32

ROZDZIAŁ I

WEWNĄTRZSZKOLNY SYSTEM DORADZTWA ZAWODOWEGO

1.1 Istota wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego

Wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego (WSDZ) powinien stanowić spójny plan działań. Plan ten winien zawierać ogół przewidywanych zadań realizowanych przez całą społeczność szkolną i prowadzących do osiągnięcia przez uczniów kompetencji w zakresie możliwości dokonywania trafnych wyborów w długotrwałym procesie rozwoju personalnego i zawodowego. WSDZ ma stanowić swoistą uporządkowaną i synkretyczną mapę wsparcia uczniów w ich podróży w dojrzałość, poszerzać ich wiedzę z zakresu potencjalnych ścieżek dalszego kształcenia lub rozwoju umiejętności w formach nieinstytucjonalnych oraz możliwości wyboru przyszłego zawodu, także z uwzględnieniem opcji prowadzenia własnej działalności gospodarczej.

WSDZ, jak każdy dobrze skonstruowany plan, musi zawierać precyzyjne ramy czasowe i przestrzenne, a także wskazywać osoby odpowiedzialne za jego realizację. Nieodłączną częścią WSDZ jest określenie ról i zadań poszczególnych pracowników szkoły z uwzględnieniem możliwości współpracy z innymi podmiotami. Istotnymi składnikami WSDZ są przede wszystkim oczekiwane efekty jego realizacji, a także planowane metody ich uzyskiwania. WSDZ musi zawierać szkolny program doradztwa zawodowego uwzględniający główne kierunki zmian w doradztwie zawodowym, jako usługi eksperckiej stanowiącej element procesu wychowawczego i edukacji całościowej.

Program z doradztwa zawodowego musi zawierać informacje o zawodach, kwalifikacjach i stanowiskach pracy oraz możliwościach uzyskania kwalifikacji zgodnych z potrzebami rynku pracy, a także predyspozycjami zawodowymi.

Zgodnie z założeniami systemu prawnego Unii Europejskiej wskazane jest, aby wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego uwzględniał aktualne wyzwania cywilizacyjne co potwierdza poniższy zapis:

„Współczesność rozkłada przed jednostką większy wachlarz możliwości i wyborów, ale zwiększa tym samym ryzyko i niepewność. Ludzie mogą swobodnie prowadzić najrozmaitszy styl życia, ale równocześnie spoczywa na nich odpowiedzialność za jego kształtowanie.”¹

WSDZ ma szansę stać się planem wsparcia młodych ludzi właśnie w odpowiedzialnym rozwoju osobistym i kształtowaniu podwalin przyszłego życia

¹ Memorandum dotyczące kształcenia ustawicznego KWE z dnia 30 października 2000 r. SEC(2000)I. 832

zawodowego. Ważne jest by WSDZ uwzględniał specyfikę potrzeb młodzieży, ale także możliwości kadrowe, lokalowe, techniczne i kooperacyjne konkretnej szkoły. Był aprobowany, także przez rodziców uczniów i społeczność lokalną, w tym w szczególności odpowiadał także potrzebom lokalnego i ponadlokalnego rynku pracy. WSDZ powinien uwzględniać cały potencjał rozwojowy szkoły zarówno jako instytucji, jak i zespołu ludzi.

WSDZ jest integralną częścią ogólnego planu dydaktyczno - wychowawczego szkoły.

1.2 Podstawy prawne wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego

Umocowanie prawne wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego opiera się o cały szereg zapisów wynikających z aktów prawnych różnej rangi. Poniżej przedstawione zostaną najważniejsze z nich w ujęciu hierarchiczno - chronologicznym.

Pierwsza część to akty prawne funkcjonujące w ramach systemu prawa Unii Europejskiej, a w tym w szczególności:

- Memorandum dotyczące kształcenia ustawicznego z 2000 r.;
- Rezolucje Rady Unii Europejskiej z 2004 i 2008 r.;

Drugą, kluczową część stanowią krajowe akty prawne, wśród nich bardzo istotną rolę pełnią ustawy:

- Karta Nauczyciela,²
- O systemie oświaty,³
- O promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,⁴
- Prawo oświatowe,⁵
- Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe.⁶

Z zapisów zawartych w powyższych ustawach jasno wynika, iż podstawę programową oraz ramowe plany nauczania dla szkół ponadpodstawowych, w tym w szczególności w zakresie doradztwa zawodowego określa Minister Edukacji Narodowej. Czyni to w drodze rozporządzenia. Reguluje to m.in. art. 47 ustawy – Prawo oświatowe.⁷ Dalej czytamy w tejże ustawie w art. 98 ust. 1 pkt 16:

² Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, Dz. U. z 2018 r. poz. 967 i 2245 oraz z 2019 r. poz. 730 i 1287.

³ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. – o systemie oświaty, Dz. U. 2019 r. poz. 1481.

⁴ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. – o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz. U. z 2019 r. poz. 1482, 1622.

⁵ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, Dz. U. 2017 r. poz. 59, 949.

⁶ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe, Dz. U. z 2019 r. poz. 1148, 1078, 1287.

⁷ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, Dz. U. 2017 r. poz. 59, 949.

„Statut szkoły zawiera w szczególności: ...organizację wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego.”

Konstytuuje to WSDZ na szczeblu podstawowego aktu regulującego zasady funkcjonowania szkoły i podkreśla nieodzowność sporządzenia tego dokumentu. Następnie w art. 109 ust. 1 pkt 7 tej samej ustawy, ustawodawca wymienia zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego wśród podstawowych form działalności dydaktyczno - wychowawczej szkoły, co jeszcze bardziej uwypukla znaczenie WSDZ w zreformowanej szkole.

Uzupełnienie i uszczegółowienie przepisów prawnych znajduje się w szeregu rozporządzeń, stanowiących akty normatywne pomagające należycie wykonywać zapisy ustawowe. W odniesieniu do doradztwa zawodowego są to głównie rozporządzenia ministra Edukacji Narodowej, w tym m.in.:

- w sprawie doradztwa zawodowego,⁸
- w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli,⁹
- w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach,¹⁰
- zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach¹¹
- w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji,¹²
- w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla

⁸ Rozporządzenie MEN z dnia 20 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego, Dz. U. z 2019 r. poz. 325.

⁹ Rozporządzenie MEN z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli, Dz. U. 2017 r. poz. 1575.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 marca 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli, Dz. U. 2019 r. poz. 465.

¹⁰ Rozporządzenie MEN z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz. U. 2013 r. poz. 532.

¹¹ Rozporządzenie MEN z dnia 28 sierpnia 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz. U. 2017 r. poz. 1643.

¹² Rozporządzenie MEN z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji, Dz. U. poz. 1646 oraz z 2019 r. poz. 1664.

szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej¹³

- w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli.¹⁴

Oprócz powyższych rozporządzeń MEN część kwestii związanych z usługami w zakresie doradztwa zawodowego realizowanych poza systemem edukacyjnym reguluje:

- rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie szczegółowych warunków realizacji oraz trybów i sposobów prowadzenia usług rynku pracy.¹⁵

Paragraf 17 ust.1 pkt 3 lit. d rozporządzenia MEN w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół...¹⁶ stanowi, że arkusz organizacji szkoły określa wymiar godzin z zakresu doradztwa zawodowego.

Zgodnie z projektem MEN dotyczącego ramowych planów nauczania w szkole ponadpodstawowej ma to być dziesięć godzin lekcyjnych na cały cykl edukacyjny na daną klasę, zarówno w liceum ogólnokształcącym, jak i technikum.¹⁷ Aktualnie brak szczegółowych wymagań formalnych dotyczących zawartości programu doradztwa zawodowego oraz jego realizacji.¹⁸ W szkołach ponadpodstawowych ich wprowadzenie przewiduje się w terminie późniejszym z uwagi na fakt, iż zajęcia te realizowane będą najwcześniej od 1 września 2019 roku. Należy zaznaczyć jednak wyraźnie, że WSDZ jest dokumentem znacznie szerszym, daleko wykraczającym poza program zajęć z zakresu doradztwa zawodowego planowanych do realizacji w ramach wyżej wymienionych godzin.

Odnotowano trwające obecnie intensywne prace w celu przygotowanie wzorcowych rozwiązań organizacyjnych w zakresie funkcjonowania wewnątrzszkolnych systemów doradztwa, z uwzględnieniem współpracy wszystkich osób mających wpływ na efektywność

¹³ Rozporządzenie MEN z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz. U. 2017 r. poz. 356.

¹⁴ Rozporządzenie MEN z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli, Dz. U. 2019 r. poz. 502.

¹⁵ Rozporządzenie MPiPS z dnia 14 maja 2014 r. W sprawie szczegółowych warunków realizacji oraz trybu i sposobów prowadzenia usług rynku pracy, Dz. U. 2014 r. poz. 667.

¹⁶ Rozporządzenie MEN z dnia 17 marca 2017 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli, Dz. U. 2017 r. poz. 649.

¹⁷ <https://reformaedukacji.men.gov.pl/aktualnosci/ramowe-plany-nauczania-rozporzadzenie-podpisane.html>, 29.09.2017 r.

¹⁸ <https://www.portaloswiatowy.pl/podstawa-programowa-szkolny-plan-nauczania/doradztwo-zawodowe-co-powinien-zawierac-program-na-rok-szkolny-20172018-14154.html>, 29.09.2017 r.

doradztwa w szkole¹⁹ Stopień aktualności poruszanej tematyki znajduje odzwierciedlenie chociażby w bieżących działaniach Ośrodka Rozwoju Edukacji, na co wskazuje cytowany na kolejnej stronie fragment:

„Zespół pracował nad ostatecznym opracowaniem wzorcowych rozwiązań organizacyjnych WSD dla poszczególnych etapów edukacyjnych: szkoły podstawowej, branżowej szkoły I i II stopnia, technikum, liceum i szkoły policealnej.”²⁰

W efekcie prac powyższego zespołu powstał szereg rekomendacji zmian w systemie doradztwa edukacyjno-zawodowego w systemie oświaty zmierzających do budowania w uczniach motywacji do ustawicznego uczenia się oraz uświadamiania znaczenia kompetencji pożądanych na rynku pracy, a także ciągłej chęci rozwoju osobistego.

1.3 Sylwetka oraz rola szkolnego doradcy zawodowego

Bycie doradcą zawodowym w świecie pełnym dynamicznych zmian to duże wyzwanie. Obowiązujące przepisy wskazują, że status szkolnego doradcy zawodowego powinien uwzględniać wyodrębnioną liczbę godzin przeznaczonych na realizację zadań doradczych. Praktyka pokazuje, że często w szkołach i pozaszkolnych placówkach edukacyjnych bardzo często doradca pełni też odmienne role zawodowe, często pedagoga, psychologa lub nauczyciela przedmiotowego. Istotne jest rozgraniczenie tych ról i ograniczenie delegowania całości zadań wynikających z WSDZ wyłącznie na doradcę zawodowego. W dokumencie opracowanym w tym roku przez Instytut Badań Edukacyjnych czytamy bowiem:

„...koordynatorem działań w obszarze doradztwa edukacyjno- zawodowego na poziomie szkoły powinien być doradca zawodowy.”²¹

Koordinatorem, a zatem nie jednoosobowym wykonawcą zaplanowanych działań w ramach WSDZ. Ważne jest również, aby osoba pełniąca funkcje doradcy zawodowego miała w szkole wyznaczone miejsce, gdzie może gromadzić niezbędne pomoce dydaktyczne i materiały.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami²² osoba pełniąca rolę szkolnego doradcy zawodowego w szkole ponadpodstawowej powinna posiadać odpowiednie kwalifikacje, czyli

¹⁹ M. Górczyński, Rola doradców zawodowych w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji w kontekście reformy edukacji, Instytut Badań Edukacyjnych, Stowarzyszenie Doradców Szkolnych i Zawodowych RP, Warszawa 2017.

²⁰ <https://www.ore.edu.pl/projekty-ue/projekty-power/efektywne-doradztwo-edukacyjno-zawodowe/7750-spotkanie-zespo%C5%82u-autor%C3%B3w-wzorcowych-rozwi%C4%85za%C5%84-organizacyjnych-wsd-2>, 29.09.2017 r.

²¹ M. Górczyński: op. cit. s.52.

²² Rozporządzenie MEN z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli, Dz. U. 2017 r. poz. 1575

mieć ukończone studia magisterskie w zakresie doradztwa zawodowego oraz posiadać przygotowanie pedagogiczne lub studia magisterskie na dowolnym kierunku i studia podyplomowe w zakresie doradztwa zawodowego oraz posiadać przygotowanie pedagogiczne.

Tygodniowy czas pracy szkolnego doradcy zawodowego wynosi aktualnie 22 godziny dydaktyczne.²³

Doradca zawodowy powinien być m.in.: akceptujący, bezpośredni, cierpliwy, dyskretny, empatyczny, logiczny, komunikatywny, miły, niezależny, opanowany, otwarty, przedsiębiorczy, rozsądny, spokojny, tolerancyjny, uśmiechnięty, wyrozumiały i zrównoważony. Doradca zawodowy musi w swojej codziennej pracy pamiętać o własnych ograniczeniach w zakresie udzielania pomocy. Powinien go cechować pozytywny stosunek do ludzi, w szczególności szacunek dla autonomii ucznia, jak również duże umiejętności w zakresie słuchania innych i kooperacji społecznej na wielu płaszczyznach.

W zależności od przyjętego modelu doradztwa może on pełnić wiele ról np.: eksperta, informatora, konsultanta, spolegliwego opiekuna, leseferysty.²⁴ Najważniejsze jednak aby był wierny maksymie:

„Pomaganie ludziom jest zagadnieniem bardziej skomplikowanym, aniżeli się na ogół wydaje.”²⁵

Dynamiczne zmiany zachodzące we współczesnym świecie, na rynku pracy wskazują na rosnącą rolę doradztwa zawodowego na różnych etapach rozwoju człowieka.

Realizowana reforma kształcenia uwypukla ekspercki model doradztwa na etapie szkoły ponadpodstawowej. Nie oznacza to jednak, że doradca ma całkowicie zrezygnować z pozostałych, możliwych do pełnienia ról.

²³ Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, Dz. U. 2018, poz.967, art. 6a, art. 9a, art. 9b, art. 9c, art. 9d, art. 9f, art. 9g, art. 10, art. 10a, art. 42, art. 61, art. 91b.

²⁴ B. Wojtasik, Podstawy poradnictwa kariery – poradnik dla nauczycieli, Krajowy Ośrodek Wsparcia Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Warszawa 2011, s.72.

²⁵ J. Mellibruda, Ja - Ty - My: Psychologiczne możliwości ulepszania kontaktów międzyludzkich, Nasza Księgarnia, Warszawa, 1986.

1.4 Współpraca doradcy zawodowego z nauczycielami i partnerami zewnętrznymi.

Bez względu na preferowany model doradztwa zawodowego do realizacji zadań WSDZ konieczna jest współpraca z różnymi podmiotami społecznymi i umiejętne korzystanie z dorobku wielu instytucji takich jak m.in.: GUS, IBE, KOWEŻiU, MEN, ORE, uczelnie wyższe. Podnoszenie skuteczności realizacji celów WSDZ wymaga współpracy z rodzicami uczniów, a nade wszystko stawiania w samym centrum zainteresowania potrzeb uczniów danej szkoły. Aby móc pełniej realizować zapotrzebowanie na doradztwo ze strony młodzieży, warto objąć kooperacją lokalne instytucje, w tym np.: Poradnie Psychologiczne - Pedagogiczne i Powiatowe, Urzędy Pracy oraz instytucje samorządowe. Nie należy zapominać o roli lokalnych i regionalnych pracodawców, a także profesjonalnych agencji pośrednictwa pracy, czy też internetowych portali zajmujących się pośrednictwem pracy. Bardzo ważna jest także konsolidacja działań w ramach własnych szkolnych zasobów kadrowych. Znaczna część zadań wynikających z WSDZ może być realizowana dzięki wspólnemu zaangażowaniu nauczycieli, w tym w szczególności pedagoga szkolnego, psychologa, bibliotekarza, wychowawców, a także dyrekcji szkoły. Współpraca może dotyczyć także organizacji pozarządowych zajmujących się tą tematyką, a nawet absolwentów, których gościnne wizyty mogą być wspaniałą, żywą egzemplifikacją możliwych ścieżek kariery i pól rozwoju osobistego.

W myśl założeń reformy należy położyć nacisk na zwiększenie dostępności procesu doradztwa zawodowego dla młodzieży w szkołach. Warto zatroszczyć się o popularyzację wiedzy w zakresie sensowności wdrażania procesu doradczego zarówno w środowisku szkolnym, jak i środowisku lokalnym. Jak głoszą rekomendacje opracowane przez autorów ze Stowarzyszenia Doradców Szkolnych i Zawodowych RP:

„Na poziomie kraju, regionu, szkoły konieczne jest zwiększenie poziomu świadomości uczniów, rodziców, dyrektorów, grona pedagogicznego, przedstawicieli władz krajowych i lokalnych dotyczącej przydatności i wartości korzystania z usług doradczych.”²⁶

Współpraca poszczególnych podmiotów powinna być oparta na przejrzystych zasadach, tak aby każdy z odpowiedzialnych za realizację części założeń WSDZ mógł się do niej dobrze przygotować. Naczelnym podmiotem wszelkich działań powinny być prawdziwe potrzeby społeczności uczniowskiej danej szkoły ponadpodstawowej. Stwierdzenie to implikuje konieczność rzetelnej diagnozy tych potrzeb, każdorazowo przed kolejnym rokiem

²⁶ M. Górczyński: op. cit. s.29.

szkolnym. Jedynie bowiem dopasowana do oczekiwań uczniów oferta wsparcia w ramach nieustannych zmian, bardzo dynamicznych zwłaszcza na rynku pracy, może finalnie przyczynić się do dokonywania przez nich możliwie najwłaściwszych wyborów. Realizacja takiego przedsięwzięcia wydaje się być wręcz niemożliwa bez wielokierunkowej, intensywniej współpracy całego grona pedagogicznego, rodziców młodzieży oraz partnerów zewnętrznych, co unaocznia poniższy fragment tekstu:

„W celu zwiększenia wydajności i skuteczności doradztwa edukacyjno-zawodowego szkoły powinny podjąć współpracę z otoczeniem, ...oraz instytucjami rynku pracy, pracodawcami itp.”.²⁷

Należy także uwzględnić konieczność indywidualizacji kierowanej do uczniów oferty w ramach zadań WSDZ, ponieważ każdy uczeń ma prawo nie tylko być potraktowany podmiotowo, ale także w sposób dopasowany do jego szczególnych potrzeb wynikających z ambicji, zdolności, przyjętych celów, ale i deficytów czy też trudności rozwojowych.

Szeroka współpraca szkolnego doradcy zawodowego zakłada korzyści płynące nie tylko dla uczniów, ale także pozostałych podmiotów biorących udział w jego realizacji.

Dla szkoły jest to realizacja zobowiązań wynikających z ustawy i dotyczących *„przygotowania uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia”*.²⁸

Wymierne efekty dla władz samorządowych to m.in. zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej konieczności racjonalnego planowania rozwoju zawodowego przez poszczególne osoby, co pomimo malejącego w kraju bezrobocia nadal ma ogromne znaczenie, zapewnienie powszechności i dostępności usług doradczych dla przyszłych uczestników rynku pracy.

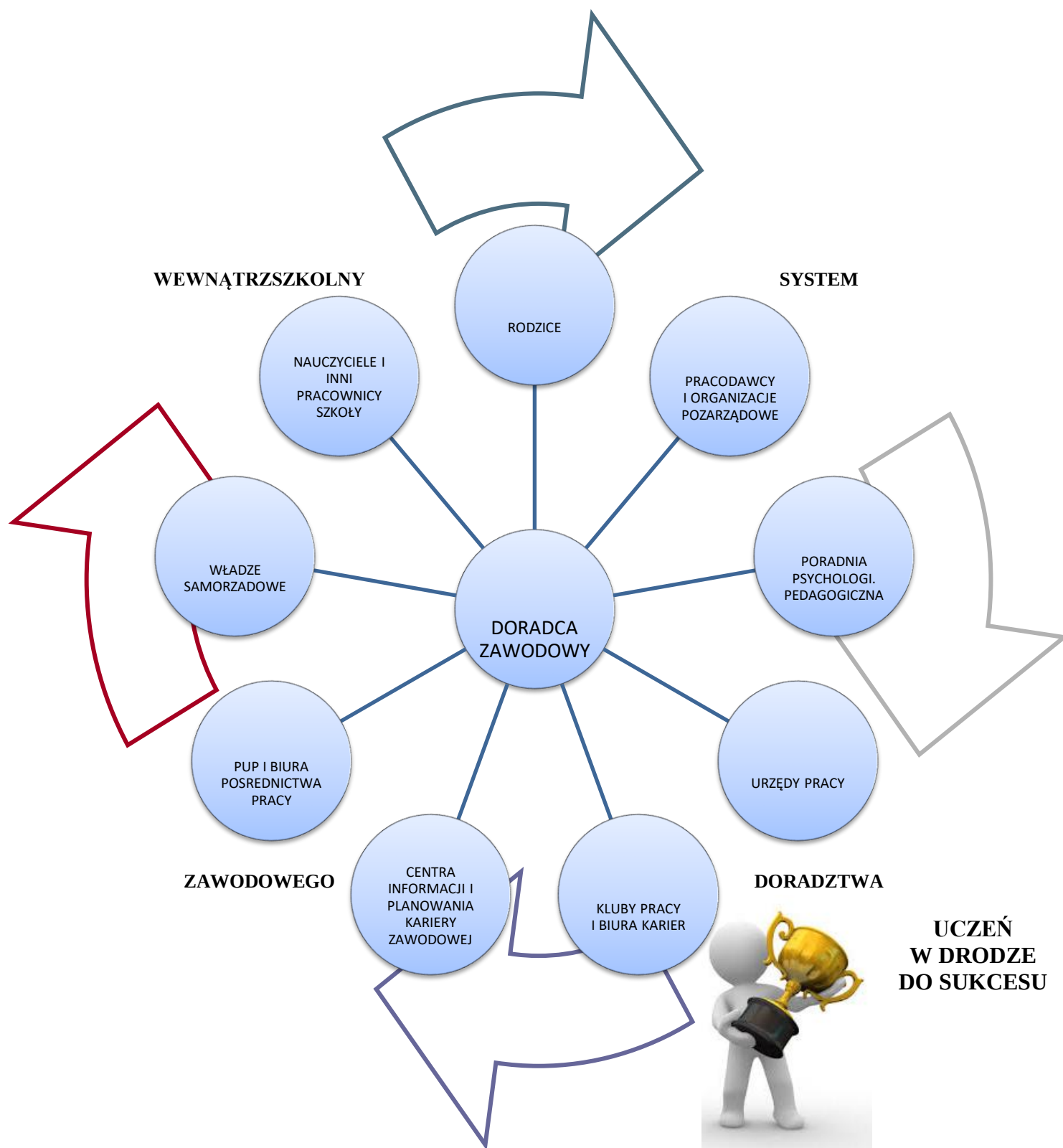
Dostrzegalne efekty dla pracodawców to poprawa szans rekrutacji odpowiednio przygotowanych kandydatów świadomych oczekiwań rynku pracy, ale także możliwość prezentacji własnych oczekiwań w stosunku do przyszłych potencjalnych pracowników i budowanie relacji wzajemnego zaufania.

Rozległość możliwych interakcji w sieci powiązań generowanych przez WSDZ w uproszczeniu obrazuje schemat zamieszczony na kolejnej stronie.

²⁷ Ibid., s.56.

²⁸ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. – o systemie oświaty, Dz. U. 2017 r. poz. 60, 949, 1292.

Model współpracy doradcy zawodowego w szkole ponadpodstawowej.

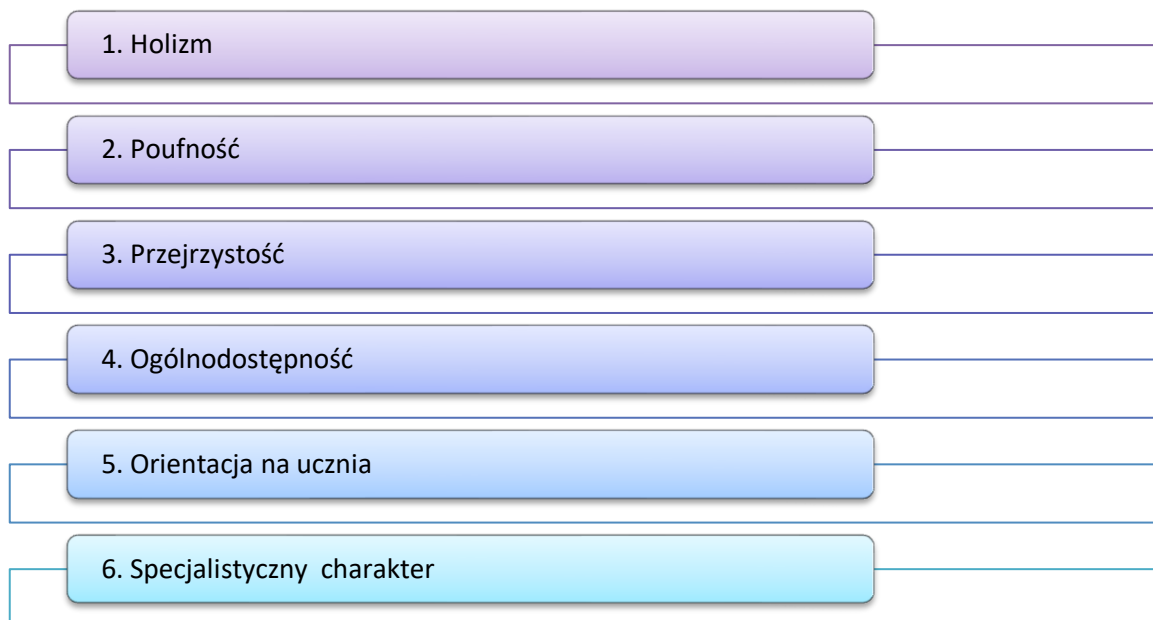

Źródło: opracowanie własne.

ROZDZIAŁ II

PODSTAWOWE KOMPONENTY WEWNĄTRZSZKOLNEGO SYSTEMU DORADZTWA ZAWODOWEGO

2.1 Zasady wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego.

Źródło: opracowanie własne.

2.2 Cele wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego.

Cele WSDZ obejmują przygotowanie różnych podmiotów współuczestniczących realizacji WSDZ, do osiągnięcia zamierzonych efektów, co zostało wyszczególnione w poniższej tabeli.

Cele wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego.

Przygotowanie			Wspieranie działań szkoły poprzez współpracę z partnerami zewnętrznymi w ramach
uczniów do:	rodziców do:	nauczycieli do:	
- możliwości wyboru dalszego kształcenia - trafnego wyboru zawodu - możliwości podjęcia własnej działalności gospodarczej - pełnienia roli pracownika - opracowania indywidualnego planu kariery - radzenia sobie w sytuacjach trudnych - konieczności mobilności zawodowej - samokształcenia	- efektywnego wspierania dzieci w podejmowaniu decyzji edukacyjnych - udzielania pomocy dzieciom w podejmowaniu decyzji zawodowych - korzystania ze wsparcia szkolnego doradcy zawodowego	- realizowania tematów związanych z wyborem zawodu na lekcjach przedmiotowych - realizowania zadań WSDZ na lekcjach wychowawczych - prowadzenia ewaluacji ramach WSDZ i wdrażania jej wniosków	- optymalizacji rozwoju edukacyjnego i zawodowego uczniów - dopasowania kompetencji uczniów do potrzeb lokalnych i regionalnych pracodawców - poszerzenie horyzontów zawodowych uczniów

Źródło: opracowanie własne.

2.3 Zadania wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego.

Zadaniem szkoły jest udzielanie pomocy uczniom w osiągnięciu umiejętności podejmowania decyzji o wyborze zawodu i kierunku dalszego kształcenia, a zwłaszcza:

1. Wyzwalanie aktywności uczniów w kierunku samopoznania i samooceny. Modyfikacja samooceny w przypadku, gdy odbiega ona od realnych możliwości (zawyżona lub zaniżona).

2. Pomoc uczniom w pogłębianiu wiedzy o interesujących ich zawodach oraz aktualnej sytuacji na rynku pracy.

3. Kształtowanie potrzeby konfrontowania oceny swego stanu zdrowia z wymaganiami wybieranego zawodu.

4. Zapoznanie uczniów i rodziców ze strukturą szkolnictwa oraz kryteriami naboru do szkół ponadpodstawowych.

5. Współdziałanie z rodzicami w realizacji powyższych zadań.

WSDZ powinien:

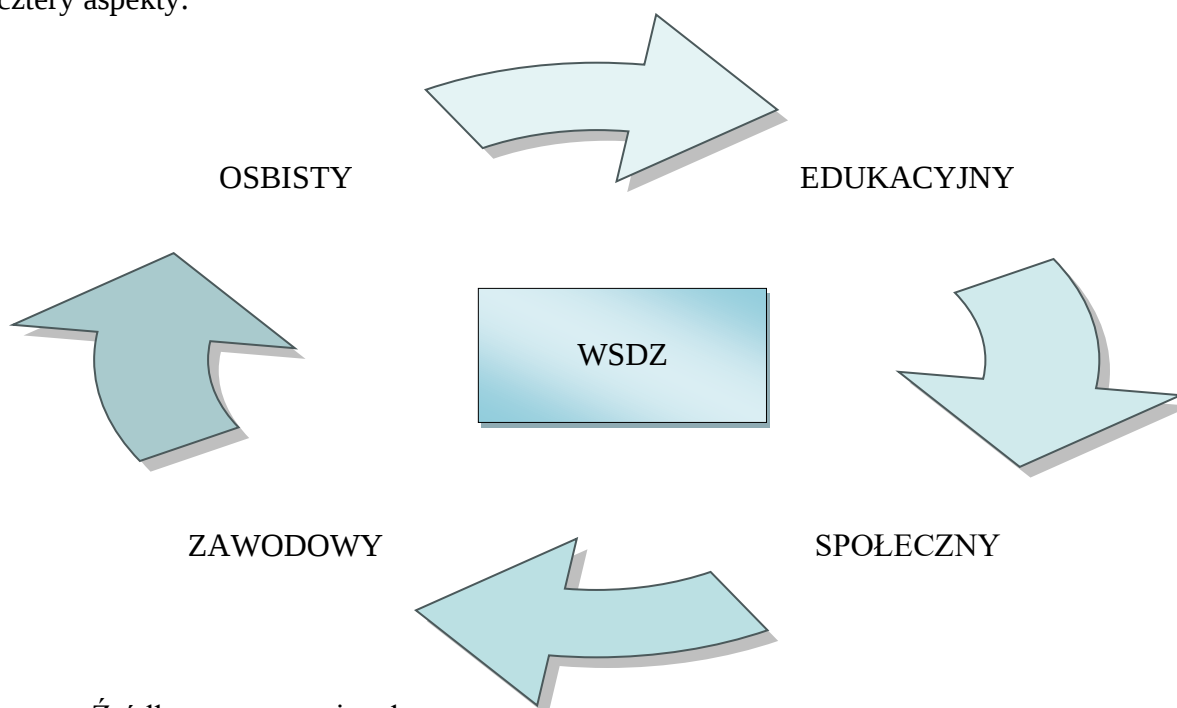
- angażować całą społeczność szkolną i obejmować ogół działań doradczych oraz współpracę z partnerami zewnętrznymi,
- gwarantować poufność wszelkich spersonalizowanych form doradztwa oraz tajność informacji uzyskiwanych podczas badań i testów,
- być klarowny i zrozumiały dla danej społeczności,
- być ogólnodostępny, co oznacza, że może być udostępniony np. w bibliotece szkolnej i na stronie internetowej szkoły, tak aby każda zainteresowana osoba mogła się z nim swobodnie zapoznać,
- fokusować się na potrzebach konkretnej zbiorowości uczniów danej szkoły,
- uwzględniać bardzo specjalistyczny charakter doradztwa zawodowego, jako odrębnej dziedziny edukacji, wymagającej profesjonalnych kwalifikacji.

2.4 Role i zadania osób realizujących WSDZ

Organy nadzorcze i finansujące oraz osoby zarządzające szkołą są odpowiedzialne za zapewnianie warunków do prowadzenia doradztwa zawodowego. Oznacza to zarówno ich pieczę nad bezpieczeństwem prowadzonych zajęć z młodzieżą, jak też troskę o bazę dydaktyczną, ale także ciągle podnoszenie jakości pracy szkoły. Odpowiednie organy kontroli, czyli kuratoria sprawdzają posiadane przez nauczycieli kwalifikacje merytoryczne i pedagogiczne.

Dyrektor szkoły czuwa nad poprawnością procesu edukacyjnego, także poprzez bezpośrednie obserwowanie zajęć edukacyjnych. Jednocześnie dyrektor szkoły zarządza procesem doradztwa, wyznacza odpowiedzialnych za poszczególne zadania i nadzoruje ich realizację. Zabiega także o poprawę warunków kształcenia młodzieży i aktualizację metod dydaktycznych stosowanych przez nauczycieli, np. przez system motywujący ich do dalszego kształcenia i doskonalenia zawodowego. Dyrektor szkoły nawiązuje, także współpracę z partnerami zewnętrznymi osobiście bądź przez delegowanie tych zadań na wyznaczonych pracowników. Dyrektor sprawuje również kontrolę nad przestrzeganiem przepisów prawnych i zapewnia dostęp do właściwie prowadzonego doradztwa.

Doradca zawodowy ze względu na posiadane specjalistyczne kwalifikacje pełni istotną rolę w każdym obszarze doradztwa. Musi on uwzględnić w swojej pracy co najmniej cztery aspekty:

Źródło: opracowanie własne.

Ponadto doradca zawodowy odgrywa prymarną rolę w rozwoju i analizie szkolnego planu doradztwa zawodowego. Również w odniesieniu do korelacji międzyprzedmiotowej i wyznaczania obszarów z zakresu doradztwa zawodowego z treściami przedmiotowymi jego pozycja jest wiodąca. Rolę doradcy zawodowego dobrze ilustruje poniższy cytat.

„Szkolny doradca zawodowy pełni w szkole rolę animatora działań szkoły w zakresie informacji, orientacji i poradnictwa zawodowego, organizatora wewnątrzszkolnego systemu doradztwa, realizatora wybranych zagadnień. Udziela informacji, wskazówek i porad indywidualnych różnym grupom odbiorców. Decyduje o tym, w jakich sytuacjach należy skierować ucznia lub jego rodziców (opiekunów) na konsultacje lekarskie lub psychologiczne. Decyduje także o tym, którzy uczniowie powinni skorzystać z konsultacji specjalisty w poradni psychologiczno – pedagogicznej.”²⁹

Równie ważne są działania pedagoga szkolnego, nauczycieli, wychowawców, nauczyciela biblioteki, którzy w ramach współpracy ze szkolnym doradcą zawodowym realizują treści z zakresu doradztwa zawodowego na lekcjach, np.: godziny z wychowawcą, informatyki, podstaw przedsiębiorczości, wiedzy o społeczeństwie, języka polskiego, a także w ramach indywidualnych spotkań i rozmów z uczniami oraz ich rodzicami. Wyżej wymienieni współuczestniczą w organizacji wycieczek do instytucji rynku pracy, umożliwiając spotkania z przedstawicielami:

- poszczególnych zawodów,
- uczelni i szkół policealnych,
- urzędów pracy,
- organizatorów i wystawców na targach pracy.

Oczywiście mnogość działań w ramach WSDZ powoduje, że często role poszczególnych podmiotów kooperujących zazębiają się, a nawet przenikają. Dlatego też należy zadbać o szybki i kompletny przepływ informacji pomiędzy nimi, tak aby niepotrzebnie nie dublować niektórych działań.

Czasami jednak ugruntowanie pewnych treści i wielokrotne ćwiczenie umiejętności w ramach realizacji zadań WSDZ może być nawet wskazane. Zwłaszcza jeżeli występujące w ramach doradztwa zawodowego treści uwidaczniają się także w podstawach programowych innych przedmiotów edukacyjnych na etapie szkoły ponadpodstawowej, często właśnie tak jest np. w przypadku informatyki, podstaw przedsiębiorczości oraz wiedzy o społeczeństwie. Szczególnie także w przypadku modelu kształcenia spiralnego. Należy też mieć na uwadze,

²⁹ M. Kotarba, M. Łuczak, red.: op. cit. s.39.

że planowane 10 godzin lekcyjnych dla danej klasy w ciągu całego cyklu z całą pewnością nie wyczerpuje celów przewidzianych w WSDZ.

2.5 Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla liceów ogólnokształcących

1. Poznawanie własnych zasobów

Uczeń:

- 1.1 sporządza bilans własnych zasobów na podstawie dokonanej autoanalizy („portfolio”);
- 1.2 określa obszary do rozwoju edukacyjno-zawodowego i osobistego;
- 1.3 określa wpływ stanu zdrowia na wykonywanie zadań zawodowych;
- 1.4 rozpoznaje swoje możliwości i ograniczenia w zakresie wykonywania zadań zawodowych i uwzględnia je w planowaniu ścieżki edukacyjno-zawodowej;
- 1.5 analizuje własne zasoby (zainteresowania, zdolności, uzdolnienia, kompetencje, predyspozycje zawodowe) w kontekście planowania ścieżki edukacyjno-zawodowej;
- 1.6 określa własny system wartości, w tym wartości związanych z pracą i etyką zawodową.

2. Świat zawodów i rynek pracy

Uczeń:

- 2.1 analizuje informacje o zawodach, kwalifikacjach i stanowiskach pracy oraz możliwościach ich uzyskiwania w kontekście wyborów edukacyjno-zawodowych;
- 2.2 analizuje informacje o lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim rynku pracy oraz funkcjonujących na nim zasadach w kontekście wyborów edukacyjno-zawodowych;
- 2.3 porównuje formy zatrudnienia i możliwości funkcjonowania na rynku pracy jako pracownik, pracodawca lub osoba prowadząca działalność gospodarczą oraz analizuje podstawy prawa pracy, w tym rodzaje umów o pracę, sposoby ich rozwiązywania, prawa i obowiązki pracownika;
- 2.4 konfrontuje własne zasoby ze zidentyfikowanymi potrzebami i oczekiwaniami pracodawców oraz wymaganiami rynku pracy;

2.5 określa znaczenie i wskazuje możliwości realizacji różnych form aktywizacji zawodowej;

2.6 sporządza i aktualizuje dokumenty aplikacyjne zgodnie z wymaganiami pracodawców;

2.7 przygotowuje się do zaprezentowania siebie i swoich kompetencji podczas rozmowy kwalifikacyjnej;

2.8 charakteryzuje przebieg procesu zakładania własnej działalności gospodarczej oraz instytucje wspomagające zakładanie

własnej działalności gospodarczej;

2.9 charakteryzuje instytucje wspomagające planowanie ścieżki edukacyjno-zawodowej, w tym instytucje rynku pracy.

3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie

Uczeń:

3.1 korzysta ze źródeł informacji dotyczących dalszego kształcenia formalnego, pozaformalnego i nieformalnego;

3.2 określa korzyści wynikające z uczenia się przez całe życie w rozwoju osobistym i zawodowym;

3.3 analizuje możliwości uzupełniania, poszerzania i uzyskiwania kwalifikacji zawodowych w ramach krajowego i europejskiego systemu kwalifikacji;

3.4. wskazuje możliwości kontynuowania nauki.

4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych

Uczeń:

4.1 ustala swoje cele, zadania i działania w kontekście planowania ścieżki edukacyjno-zawodowej;

4.2 sporządza indywidualny plan działania – planuje różne warianty ścieżek edukacyjno-zawodowych na podstawie bilansu

własnych zasobów i wartości oraz informacji na temat rynku edukacji i rynku pracy, przewidując skutki własnych decyzji;

4.3 dokonuje wyboru dalszej ścieżki edukacyjno-zawodowej zgodnie z posiadanymi zasobami i określonymi celami zawodowymi.

Powyższe treści tematyczne muszą znaleźć odbicie w realizowanych na lekcjach z doradcą zawodowym tematach. W przypadku innych przedmiotów nauczyciele mają możliwość bardzo szerokiego wyboru z gotowej oferty wydawniczej, która zawiera programy nauczania, planowaną tematykę zajęć, sposoby ich realizacji, a nawet przykładowe

scenariusze wybranych lekcji. W celu ułatwienia pracy doradcy zawodowego poniżej znajduje się proponowany wykaz 14 tematów do wyboru, przeznaczonych do realizacji w szkole ponadpodstawowej. Doradca zawodowy może wybrać z nich 10, ale może też wybrać tylko kilka, a resztę skonstruować samodzielnie, w zależności od potrzeb młodzieży w danym zespole klasowym. Ważne, aby doradca zawodowy uwzględniał w szeregu prezentowanych tematów wszystkie powyższe treści tematyczne, co powinno znaleźć przełożenie na kształcenie różnorodnych umiejętności uczniów oraz w przyszłości ich aktywnej postawy na rynku pracy. Wybór tematów z zaproponowanej puli, bądź ich samodzielna konstrukcja powinien być poprzedzony diagnozą potrzeb przeprowadzona wśród uczniów objętych WSDZ.

2.6 Wykaz proponowanych tematów na zajęcia z doradcą dla uczniów liceum ogólnokształcącego.

Lp.	Temat:
1.	Poznając siebie – autoanaliza metodą SWOT.
2.	Asertywne czy agresywne – sztuka argumentowania.
3.	Mowa, słowo, ciało, gest – budowanie kompetencji komunikacyjnych.
4.	Od zegara do kalendarza – umiejętne zarządzanie czasem.
5.	Aspiracje zawodowe a rzeczywistość – bariery i stymulanty rozwoju osobistego.
6.	Kalejdoskop możliwości edukacyjnych – formalne i nieformalne ścieżki edukacyjnego rozwoju.
7.	Wolontariat jako ważne doświadczenie – pomagając innym, pomagasz sobie.
8.	Mój cel, moje wyzwanie – etapowanie pracy drogą do kariery.
9.	Paleta zawodów – od grumera do teletutora.
10.	Blisko, bliżej, najbliżej – możliwości zatrudnienia w regionie.
11.	Pracownik na medal – czyli jak osiągnąć sukces zawodowy.
12.	Zawodowy kameleon – elastyczność ludności na rynku pracy.
13.	Jak cię widzą, tak cię piszą – skuteczna autoprezentacja.
14.	Jak dobrze przygotować dokumenty aplikacyjne – synkretyczne formy przekazu informacji.

Źródło: opracowanie własne.

Ostatni z tematów zaproponowanych w wykazie zamieszczonym powyżej dodatkowo został wzbogacony o przykładowy scenariusz jego realizacji. Scenariusz ten zawiera m.in. odnośniki do stron internetowych, które mogą zainspirować uczniów do samorozwoju,

a także zademonstrować młodzieży współczesne formy zatrudnienia w krajach Unii Europejskiej.

2.7 Scenariusz zajęć edukacyjnych z doradztwa zawodowego w szkole ponadpodstawowej.

ELEMENT SCENARIUSZA	OPIS SZCZEGÓŁOWY
Czas realizacji:	45 minut
Temat:	Jak dobrze przygotować dokumenty aplikacyjne – synkretyczne formy przekazu informacji.
Cel ogólny:	Umiejętność przygotowania dokumentów aplikacyjnych: życiorysu zawodowego i listu motywacyjnego.
Cele operacyjne:	• uczeń zna pojęcie dokumenty aplikacyjne, • uczeń potrafi wyjaśnić co to jest CV, • uczeń potrafi wyjaśnić co to jest list motywacyjny, • uczeń zna zasady pisania dokumentów aplikacyjnych, • uczeń potrafi wykorzystywać znajomość zasad pisania CV w praktyce, • uczeń umie napisać swoje CV i list motywacyjny, • uczeń zna inne rodzaje dokumentów aplikacyjnych.
Metody:	• dyskusja, • metoda problemowa, • ćwiczenia praktyczne.
Zasady nauczania:	• wiązania teorii z praktyką, • samodzielności, • trwałości wiedzy uczniów.
Formy pracy:	• indywidualna, • praca binarna, • grupowa.
Środki	• przykładowe dokumenty,

ELEMENT SCENARIUSZA	OPIS SZCZEGÓŁOWY
dydaktyczne:	• pracownia komputerowa z dostępem do Internetu i drukarki.
Przebieg zajęć	I. FAZA WSTĘPNA 1. Przywitanie i sprawdzenie obecności uczniów, ale w nietypowej formie, poprzez podpisanie się na liście obecności kandydatów na stanowisko pracy w firmie „PKDK” (Pierwszy krok do kariery). 2. Wprowadzenie do tematu lekcji – nauczyciel wyjaśnia, jakie znaczenie w aktywnym poszukiwaniu pracy ma umiejętność sporządzenia prawidłowych dokumentów aplikacyjnych.
	II. FAZA ZASADNICZA 3. Nauczyciel rozdaje skrajnie niewłaściwe przykłady dokumentów aplikacyjnych i stwarza problem stawiając pytanie: <i>Czy tak Waszym zdaniem powinny wyglądać prawidłowo sporządzone dokumenty aplikacyjne?</i> 4. Nauczyciel zleca uczniom wyszukanie w Internecie informacji dotyczących: • cech zasad pisania dokumentów aplikacyjnych, • zasad pisania dokumentów aplikacyjnych, • wzorcowych przykładów dokumentów aplikacyjnych, • najczęstszych błędów, których należy unikać. 5. Pogłębianie wiadomości – na podstawie wyszukanych materiałów uczniowie samodzielnie opracowują swoje CV oraz list motywacyjny (w odpowiedzi na wybraną internetową ofertę). 6. Nauczyciel prezentuje dodatkowe możliwości tworzenia dokumentów aplikacyjnych w nowoczesnej formie korzystając z zasobów stron internetowych: http://europass.org.pl/ http://europass.cedefop.europa.eu/pl/documents/curriculum-

ELEMENT SCENARIUSZA	OPIS SZCZEGÓŁOWY
	vitae
Przebieg zajęć	III. FAZA KOŃCOWA 7. Podsumowanie pracy uczniów – nauczyciel przy udziale uczniów omawia opracowane życiorysy i listy motywacyjne uczniów, uczniowie porównują opracowane dokumenty, oraz oceniają ich przydatność. 8. Zadanie domowe: I. Uzupełnij CV o wykonaną samodzielnie fotografię formalną. II. Wygeneruj kod QR jako alternatywny nowoczesny element prezentacji danych osobowych korzystając z darmowej aplikacji. 9. Pożegnanie.

Źródło: opracowanie własne.

ROZDZIAŁ III

DODATKOWE KOMPONENTY WEWNĄTRZSZKOLNEGO SYSTEMU DORADZTWA ZAWODOWEGO

3.1 Metody i narzędzia pracy

Kompetentny specjalista umie trafnie dobierać metody dostosowując ich zastosowanie do potrzeb specyficznej grupy adresatów lub jednostki. Natomiast w przypadku stwierdzenia braku adekwatnej osoby, potrafi samodzielnie ją skonstruować i wyposażyć się w niezbędne narzędzia pracy. Tym niemniej aktualnie istnieje szeroki wybór gotowych metod oraz narzędzi i na pewno, z uwagi na oszczędność czasu, warto po nie sięgać.

Wśród wielu metod w pracy doradcy zawodowego z klientem indywidualnym warto wyróżnić takie metody jak np.:

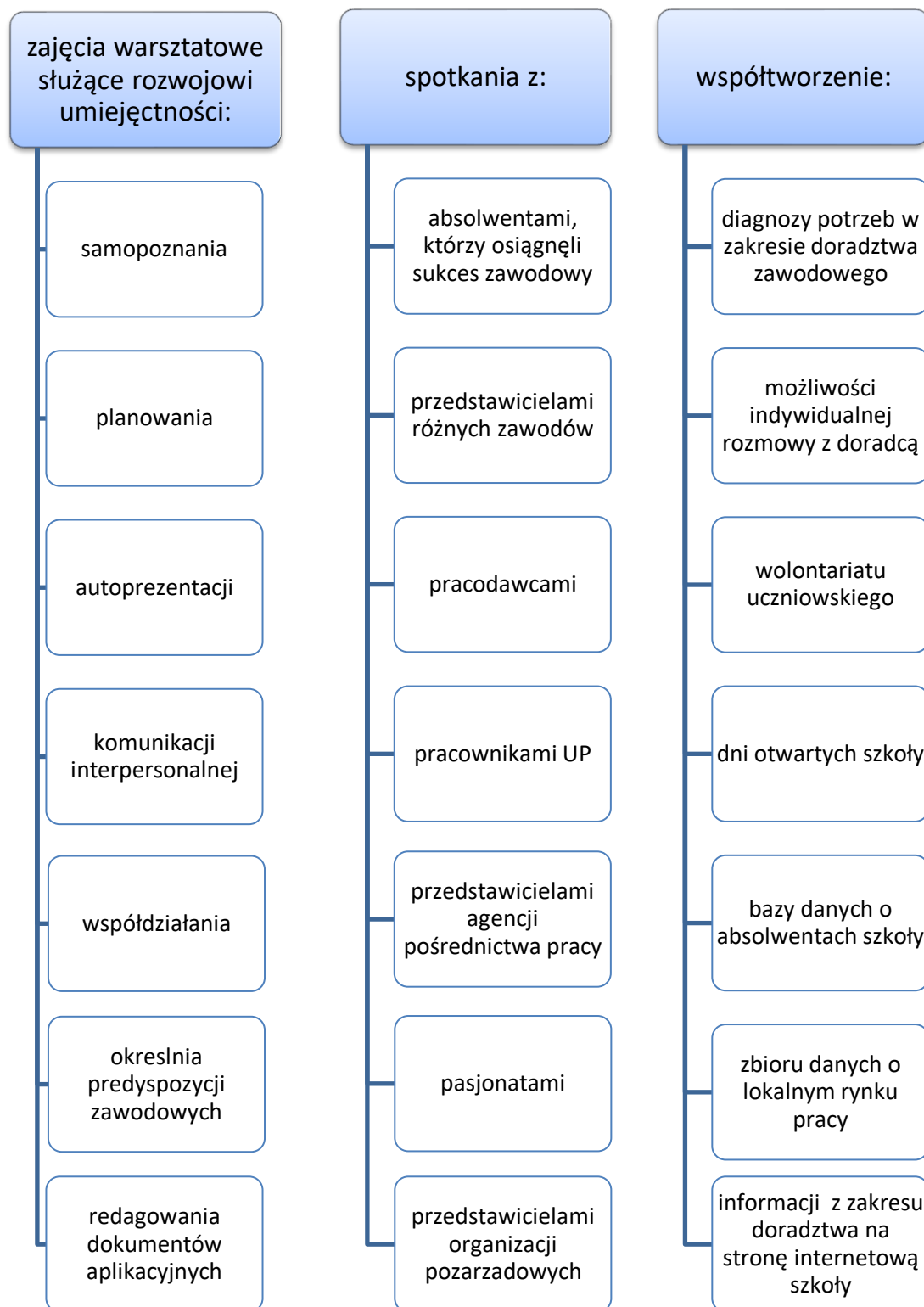
- rozmowa doradcza,
- indywidualne poradnictwo zawodowe,
- testy psychologiczne (stosowane przez doradców – psychologów),
- indywidualny plan działania.

Do podstawowych metod w pracy grupowej doradcy zawodowego oraz innych osób wspierających realizację WSDZ należą m.in.:

- ankieta,
- kwestionariusz,
- psychozabawa,
- burza mózgów,
- inscenizacja,
- mapa myśli,
- meta plan,
- metoda projektów,
- metoda waloryzacyjna,
- metoda analizy przypadków,
- dyskusja np. dydaktyczna lub panelowa,
- gry dydaktyczne, decyzyjne i symulacyjne,
- zajęcia warsztatowe.

Dodatkowo dostępne są także różne sposoby pracy, które aktywizują uczniów i pomagają w realizacji założeń WSDZ zostało przedstawione na schemacie.

Sposoby pracy w ramach tworzenia i realizacji WSDZ.

Źródło: opracowanie własne.

Wszelkie podejmowane działania w ramach WSDZ powinny być pomocne dla uczniów w dokonywaniu dalszych wyborów w zakresie kształcenia i rozwoju kariery zawodowej.

Doradca zawodowy oraz współpracujące z nim osoby powinni systematycznie aktualizować wiedzę dotyczącą warunków i środowisk pracy oraz ewentualnych przeciwwskazań zdrowotnych uczniów. Doradca zawodowy stosując jako metodę pracy indywidualny plan działania nie może zapominać, że uwzględnia ona także pracę z jego rodzicami lub prawnymi opiekunami, wychowawcą, innymi nauczycielami, trenerem, pracodawcą. Nieodzowny jest udział doradców w szkoleniach, warsztatach i konferencjach rozwijających kompetencje doradcze oraz aktualizujących wiedzę fachową.

Ponadto niezbędne jest, aby doradca zawodowy gromadził i udostępniał informacje edukacyjno-zawodowej o:

- zawodach,
- rynku pracy,
- możliwościach kształcenia,
- planach rekrutacyjnych lokalnych uczelni
- możliwościach zatrudnienia,
- możliwościach samozatrudnienia,
- możliwościach prowadzenia własnej działalności gospodarczej.

Doradca zawodowy ma dbać także o dostępność dla młodzieży danych w postaci informacji prasowych, informatorów, programów multimedialnych, stron internetowych i innych źródeł informacji zawodowej.

3.2 Czas i miejsce realizacji WSDZ

Czas realizacji WSDZ w zreformowanym systemie edukacji w szkole ponadpodstawowej uwzględnia cały cykl kształcenia, a więc w przypadku liceów ogólnokształcących – cztery lata.

Zakłada się zgodnie z przewidywanymi zmianami w ramowych planach nauczania, że 10 godzin lekcyjnych z doradztwa zawodowego będzie realizowanych podczas wyodrębnionych zajęć edukacyjnych z każdą klasą w cyklu kształcenia ponadpodstawowego.

Całość WSDZ oparta będzie na sześciu głównych rodzajach zajęć, będą to:

Źródło: opracowanie własne.

Oznacza to, że część zadań wynikających z WSDZ może być realizowana np. podczas udziału młodzieży w targach pracy, wycieczkach do zakładu pracy lub urzędu pracy. Kolejną formą mogą być spotkania z absolwentem szkoły, który odniósł sukces zawodowy, lokalnym przedsiębiorcą, przedstawicielem konkretnego zawodu. Odmiennym sposobem może być samodzielna praca młodzieży, która będzie w ramach pracy metodą projektu rozeznawać sytuację na lokalnym rynku pracy, zdobywać informację o pożądanym przez pracodawców cechach, kwalifikacjach i kompetencjach pracowników. Jeszcze inną formą może być współpraca z OHP, biurem karier, czy prywatną agencją zatrudnienia, a także udział młodzieży np. w salonie maturzystów lub giełdzie pracy.

Zatem miejscem realizacji WSDZ nie będzie jedynie szkoła. Podobnie w przypadku działań o charakterze wolontaryjnym. Mogą to być: dom opieki, dom dziecka, szpital i inne instytucje pomocowe, kulturotwórcze i samorządowe. Istotne jest także, aby WSDZ uwzględniał możliwości szkoły w zakresie bazy edukacyjnej, dostępności multimediiów, pracowni informatycznej, zasobów bibliotecznych.

3.3 Przewidywane efekty realizacji WSDZ

WSDZ musi uwzględniać przewidywane efekty jego realizacji, poniżej zostały przedstawione propozycje w tej kwestii:

Uczeń po zrealizowaniu zajęć przewidzianych w ramach WSDZ potrafi:

- dokonać adekwatnej samooceny,
- rozpoznać mocne i słabe strony,
- wymienić zdolności, zainteresowania i umiejętności,
- racjonalnie planować ścieżkę edukacyjno zawodową,
- dostosować się do zmian,
- analizować źródła informacji edukacyjno zawodowej,
- potrafi wybrać szkołę ponadpodstawową zgodną z jego zainteresowaniami,
- współpracować w zespole,
- sporządzać CV i list motywacyjny,
- skutecznie zaprezentować siebie i swoje umiejętności,
- zachować się asertywnie,
- dopasować kompetencje do zawodu,
- sprawnie się komunikować,
- przewidzieć skutki działań,
- zdobywać samodzielnie informacje o różnych zawodach oraz predyspozycjach niezbędnych do ich wykonywania,
- charakteryzować lokalny rynek pracy.

Oczekiwane efekty zaplanowane w WSDZ wykraczają jednakże poza sferę kształcenia uczniów i mają wpływ także na pozostałych partnerów realizacyjnych. Przejawia się to np. poprzez:

- udzielanie wsparcia rodzicom i opiekunom prawnym uczniów w zakresie wiedzy zawodoznawczej, co mogą wykorzystać także we własnym zakresie,
- uzyskanie przez rodziców indywidualnych porad zawodowych,
- przygotowanie rodziców do efektywnego wspierania dzieci w podejmowaniu przez nich decyzji edukacyjnych i zawodowych
- udzielanie pomocy innym nauczycielom zwłaszcza w zakresie realizacji treści zawartych w szkolnym programie doradztwa zawodowego,

- przekazywanie wszystkim zainteresowanym rzetelnych informacji o rynku pracy oraz wskazywanie źródeł informacji o doradztwie zawodowym,
- rozwój współpracy z instytucjami wspierającymi WSDZ, np. Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, Młodzieżowym Centrum Kariery, Urzędem Pracy, a tym samym promocja ich działań wśród młodzieży i środowisku lokalnym.

Ponadto wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego generuje efekty, które dotyczą wielu innych podmiotów, w tym m.in.: szkoły, samorządu lokalnego oraz pracodawców, co zostało opisane w rozdziale 1.4.

3.4 Sposoby ewaluacji

Ewaluacja WSDZ powinna być dokonywana systematycznie i to w zróżnicowany sposób pod względem metodologicznym. Badanie takie powinno być oparte np. o:

- analizę dostępnych dokumentów,
- badania ankietowe i wywiady
- arkusze obserwacji zajęć,
- śledzenie losów absolwentów,
- informacje zwrotne partnerów zewnętrznych,
- raporty pokontrolne instytucji kontrolnych.

Do najistotniejszych komponentów ewaluacji WSDZ można zaliczyć zgodnie z twierdzeniem Zdzisława Barankiewicza:

„zebranie informacji zwrotnej od adresatów (uczniów, rodziców, nauczycieli) za pomocą ankiet i wywiadów, na reprezentatywnej grupie, ...analizę prowadzonej dokumentacji spotkań doradczych, w tym ankiet satysfakcji.”³⁰

Ewaluacja powinna finalnie prowadzić do rozpoznania efektywności realizacji założonych celów doradczych. Dostarczać informacji o niezrealizowanych lub nie w pełni zrealizowanych celach. Ewaluacja powinna także diagnozować bariery i stymulanty, które odpowiednio hamowały lub sprzyjały realizacji zamierzeń. Dobrze przeprowadzona ewaluacja powinna zawierać wnioski możliwe do wdrożenia w celu poprawy jakości kształcenia w najbliższej przyszłości, tak, aby WSDZ uwzględniał pojawiające się nowe potrzeby u uczniów i innych podmiotów. Ewaluacja powinna mieć charakter obiektywny:

³⁰ http://www.oswiata.abc.com.pl/c/document_library/get_file?uuid=651afc8b-87f7-4781-8a17-84887c62739b&groupId=5138430, 30.09,2017r.

*„Ewaluacja to obiektywna ocena projektu, programu lub polityki na wszystkich jego etapach, tj. planowania, realizacji i mierzenia rezultatów. Powinna ona dostarczyć rzetelnych i przydatnych informacji pozwalając wykorzystać zdobytą w ten sposób wiedzę w procesie decyzyjnym. Często dotyczy ona procesu określenia wartości lub ważności działania, polityki lub programu”.*³¹

Ewaluacja WSDZ powinna być prowadzona w sposób cykliczny, zgodny z potrzebami szkoły i niedezorganizujący jej pracy. Istotne jest, aby całość działań ewaluacyjnych wpisywała się w szersze ramy funkcjonowania danej szkoły, potrzeb konkretnych uczniów, uwarunkowań rynku pracy w obrębie danej jednostki administracyjnej, a także całego krajowego systemu kształcenia i rozwoju zawodowego.

³¹ <https://www.ewaluacja.gov.pl/strony/o-ewaluacji/czym-jest-ewaluacja/>, 1.10.2017 r.

PODSUMOWANIE

WSDZ obejmuje całość działań podejmowanych przez szkołę w celu wyposażenia młodzieży w wiedzę, umiejętności i postawy niezbędne w celu dokonywania trafnego wyboru zawodu i kierunku kształcenia. System ten określa m.in. role i zadania nauczycieli i innych partnerów w ramach zaprojektowanego planu działań. WSDZ zawiera cele, zadania i zasady prowadzenia doradztwa zawodowego w danej szkole. Jest to dokument, który wskazuje przykładowe metody, narzędzia i formy pracy oraz określa czas i miejsce realizacji zadań, a także oczekiwane efekty.

Wnioski końcowe

W świetle dokonanego opracowania należy stwierdzić, że:

- działania doradcze powinny mieć charakter trwałego procesu,
- wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego musi zawierać szkolny program doradztwa,
- jedynie holistyczne podejście do kwestii doradztwa zawodowego, może dać pożądane efekty,
- najlepiej, aby koordynatorem WSDZ był wykwalifikowany doradca zawodowy,
- pełna realizacja założeń WSDZ wymaga współpracy wielu podmiotów endogenicznych i egzogenicznych,
- przed opracowaniem opisywanego dokumentu, należy przeprowadzić diagnozę potrzeb uczniów oraz innych istotnych podmiotów kooperujących,
- w trakcie realizacji WSDZ powinien być prowadzony monitoring realizacji przyjętych celów.
- należy cyklicznie prowadzić weryfikację WSDZ przy pomocy metod ewaluacyjnych,
- wyniki ewaluacji winny być wdrażane w kolejnych okresach realizacyjnych, przy uwzględnieniu stopnia zmian i intensywności potrzeb młodzieży w przyszłości.

W toku tworzenia niniejszego opracowania dostrzeżone zostały pewne ryzyka, które wiążą się z opracowaniem WSDZ, są to np.:

- braki kompetencyjne w zakresie treści z doradztwa zawodowego u niektórych podmiotów realizujących zadania WSDZ,

- postępujące zmiany w przepisach prawa oświatowego, a w szczególności dotyczące doradztwa zawodowego, wymagające ciągłego monitoringu i aktualizacji statutu szkoły jako podstawowego dokumentu regulującego jej funkcjonowanie, a co za tym idzie również WSDZ, jako integralnej części statutu,
- niedostosowanie poszczególnych składników WSDZ do wymagań współczesności i oczekiwań uczniów, rodziców oraz pozostałych partnerów z uwagi np. na niewystarczające nakłady finansowe przeznaczane na modernizację systemu edukacji,
- niechęć uczniów oraz osób odpowiedzialnych za wdrażanie WSDZ wynikająca z braku świadomości wagi kompetencji z zakresu doradztwa zawodowego i ich możliwego wpływu na przyszły rozkwit kariery zawodowej, a także rozwój osobisty młodzieży.

W odpowiedzi na stwierdzone niebezpieczeństwa mogące zaburzyć realizację WSDZ warto:

- uzupełniać braki kompetencyjne w zakresie treści z doradztwa zawodowego poprzez uczestnictwo w szkoleniach, warsztatach, konferencjach i innych formach doskonalących,
- na bieżąco śledzić zmiany w prawodawstwie i uwzględniać je w codziennej pracy dydaktycznej,
- starać się o pozyskanie zewnętrznych środków np. we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz w ramach projektów unijnych,
- popularyzować znaczenie różnych form doradztwa zawodowego.

BIBLIOGRAFIA

Pozycje książkowe

1. Górczyński M., Rola doradców zawodowych w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji w kontekście reformy edukacji, IBE, SDSiZ RP, Warszawa 2017.
2. Kotarba M., Łuczak M., red., ABC Poradnictwa zawodowego w szkole, praca zbiorowa, KOWEziU, Warszawa 2008.
3. Mellibruda J., Ja - Ty - My: Psychologiczne możliwości ulepszania kontaktów międzyludzkich, Nasza Księgarnia, Warszawa 1986.
4. Wojtasik B., Podstawy poradnictwa kariery – poradnik dla nauczycieli, KOWEziU, Warszawa 2011.

Akty normatywne

1. Memorandum dotyczące kształcenia ustawicznego KWE, Bruksela 2000.
2. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, Dz. U. 2018, poz. 967.
3. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. – o systemie oświaty, Dz. U. 2019 r. poz. 1481.
4. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. – o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz. U. z 2019 r. poz. 1482, 1622.
5. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, Dz. U. 2017 r. poz. 59, 949.
6. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe, Dz. U. z 2019 r. poz. 1148, 1078, 1287.
7. Rozporządzenie MEN z dnia 20 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego, Dz. U. z 2019 r. poz. 325.
8. Rozporządzenie MEN z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli, Dz. U. 2017 r. poz. 1575.
9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 marca 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli, Dz. U. 2019 r. poz. 465.
10. Rozporządzenie MEN z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz. U. 2013 r. poz. 532.
11. Rozporządzenie MEN z dnia 28 sierpnia 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz. U. 2017 r. poz. 1643.

12. Rozporządzenie MEN z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji, Dz. U. poz. 1646 oraz z 2019 r. poz. 1664.
13. Rozporządzenie MEN z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz. U. 2017 r. poz. 356.
14. Rozporządzenie MEN z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli, Dz. U. 2019 r. poz. 502.
15. Rozporządzenie MPiPS z dnia 14 maja 2014 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji oraz trybu i sposobów prowadzenia usług rynku pracy, Dz. U. 2014 r. poz. 667.

Materiały internetowe – netografia

1. <http://europass.cedefop.europa.eu/pl/documents/curriculum-vitae>
2. <http://europass.org.pl/>
3. <https://www.ore.edu.pl>
4. <http://www.oswiata.abc.com.pl>
5. <http://www.pulshr.pl>
6. <https://reformaedukacji.men.gov.pl>
7. <https://www.ewaluacja.gov.pl>
8. <https://www.portaloswiatowy.pl>